

Foto: Kim Abel, Naturarkivet

Hva er Naturpanelet – IPBES?

Det internasjonale Naturpanelet, IPBES, er et uavhengig mellomstatlig organ som sammenstiller og presenterer den globale vitenskapelige ekspertisen på feltet naturmangfold og naturgoder. Naturpanelet ble etablert i 2012 etter modell av FNs klimapanel. Der involveres tusenvis av verdens beste forskere for å utarbeide kunnskapssammenstillinger som adresserer noen av våre største miljøutfordringer.

Tilstandsrapport for naturen på jorda

Mennesket kan ikke eksistere uten naturen. Likevel ødelegger vi den som aldri før. Å snu trenden krever omfattende endringer av samfunnet.

Godene vi får fra naturen er grunnlaget for vår eksistens. Naturen gir oss mat, materialer, medisiner og rent vann, og den reduserer luftforurensningen betraktelig. Disse godene er ujevnt fordelt, både geografisk og sosialt, og noen er det umulig å erstatte med menneskeskapt løsnings.

Menneskelig aktivitet har hittil endret naturen betydelig over hele kloden, inkludert 75 prosent av miljøet på land. Endringene har alvorlige konsekvenser for 66 prosent av det marine miljøet, og over 85 prosent av verdens våtmarksområder er allerede tapt.

Naturpanelets globale rapport om naturen

Alle fakta i denne teksten er hentet fra rapporten «IPBES Global assesment of biodiversity and ecosystem services», lansert av Naturpanelet i mai 2019. Dette er den største og grundigste sammenstillingen av kunnskap om verdens naturtilstand som er gjort siden 2005. Den er utarbeidet av 400 av verdens ledende eksperter og er en global utredning som tar for seg hele verdens naturutfordringer. Rapporten skal danne grunnlaget for en politikk og samfunnsutvikling som ivaretar både klima- og miljøhensyn. Gjennom rapportene sine er Naturpanelet i ferd med å etablere seg som et av verdens fremste organ for sammenstilling av den globale kunnskapen om natur. Les rapporten på www.ipbes.net

Foto: Kim Abel, Naturarkivet

Siden 1970 har vi høstet stadig mer materielle goder fra naturen. For eksempel har vi snauhogd skog for å produsere mer mat og byggematerialer. Det har gått på bekostning av ikke-materielle goder som pollinering og vannkvalitet. Tre av fire matplanter i verden er avhengig av pollinerende insekter og andre dyr for å få transportert pollen, så de blir befruktet og danner nye frø.

Flere arter er truet av utryddelse nå enn på noe annet tidspunkt i menneskets historie. For eksempel er 40 prosent av amfibiearter, nesten en tredel av koraller og over en tredel av marine pattedyr truet.

Det anslås at åtte millioner arter av planter og dyr lever på kloden i dag, og én million av dem er truet av utryddelse. En halv million av artene på land er avhengige av at leveområdene deres restaureres hvis de ikke skal dø ut på sikt.

Globalt er endret bruk av arealer det som påvirker naturen mest, både på land og i ferskvann. På land har landbruk, hugst og gruvedrift størst konsekvenser. Omtrent en firedel av verdens utslipp av drivhusgass skyldes flatehugst av skog og annen nyridding, produksjon av mat og gjødsling. Mat som stammer fra dyr, som kjøtt og melk, bidrar til tre firedeler av dette.

Utnyttelse av fisk og annen sjømat har størst negativ påvirkning på naturmangfoldet i havet, og en stadig større del av fiskeriene er ikke lenger bærekraftige.

Utslippene av drivhusgasser er dobbelt så høye som i 1980, og plast forurenses ti ganger så mye. Mer enn 80 prosent av forurenset vann slippes ut i miljøet uten å renses, mens 300-400 millioner tonn tungmetaller, løsemidler, giftig slam og annet industriavfall dumpes i elver og hav hvert år.

Årlig utvinnes vi omtrent 60 milliarder tonn av jordas ressurser. Det er nesten dobbelt så mye som i 1980, og hver av oss forbruker 15 prosent mer materielle goder nå enn da.

Foto: Bård Øyvind Bredeesen, Naturarkivet

Klimaendringer, forurensning og invaderende fremmede arter gjør også stor skade på naturmangfoldet på verdensbasis.

Gjødsel fra landbruk renner ut i naturen og havet, og det har skapt mer enn 400 døde soner i sjøen langs verdens kystområder, hvor mangel på oksygen gjør det umulig å leve. Totalt utgjør dette et areal på 245 000 kvadratkilometer, noe som tilsvarer størrelsen av Storbritannia.

Denne voldsomme utnyttelsen av jorda bygger på en rekke bakenforliggende drivkrefter. Befolkningen har økt fra 3,7 milliarder til 7,6 milliarder siden 1970. I løpet av de siste 30 årene er den globale handelen åttedoblet, og behovet for råvarer fra planter og dyr har doblet seg.

Etterspørselen etter materielle goder, som mat, tømmer og naturfiber (f.eks. papir eller tekstiler), øker i land med høy og middels inntekt, men varene blir ofte produsert i lavinntektsland. Det fører til at naturen i de fattige landene hvor varene produseres bærer byrden av forbruket, i større grad enn de rikere landene der varene forbrukes. I lavinntektsland med mye naturressurser øker konfliktnivået, ødeleggelsene av naturen blir større på grunn av rovdrift på råvarer, og brutto nasjonalprodukt vokser mindre.

På verdensbasis er det gjort lite for å fjerne eller fase ut subsidier som er skadelige for naturmangfoldet, for eksempel subsidier som fører til overfiske. Totalt sett blir naturens tilstand stadig dårligere.

Det er umulig å nå de kortsiktige globale målene for å bevare naturmangfoldet innen 2020 og gjøre kloden bærekraftig. Målene for 2030, 2050 og seinere er det fortsatt mulig å nå, men det vil kreve gjennomgripende og drastiske endringer i måten vi utnytter kloden vår på.

Rapportens forslag til løsninger

Gjennom FNs bærekraftsmål er verdenssamfunnet blitt enig om felles målsetninger om matsikkerhet, tilgang til rent vann, dekket energibehov, god helse og livskvalitet for alle, samtidig som vi håndterer klimaendringer og tar vare på naturen. For å oppnå dette, må beslutningstakerne raskt forbedre eksisterende politiske virkemidler og ta modige avgjørelser om omfattende endringer.

Det innebærer at de virkelige kostnadene av produksjon og forbruk, for eksempel straff for å forurense, bør bygges inn i lovverk og forskrifter. Det er nødvendig å fjerne skadelige subsidier, minimere materialutvinning og avfall, og vi trenger å styrke sertifiseringer som sikrer etisk og bærekraftig produksjon.

Å endre og redusere forbruket er sentralt for bærekraft og sosial rettferdighet. Vi trenger en holdningsendring i synet på hva som er et godt liv. Koblingen mellom et godt, meningsfylt liv og stadig økende materielt forbruk må fjernes. Tiltak med mål om å redusere fattigdom og ujevn fordeling av goder kan kobles med tiltak som ivaretar naturgodene, slik at en vinn-vinn-effekt oppnås.

Rettighetene, kunnskapen og verdiene til urfolk og lokalsamfunn må anerkjennes. At de får delta i beslutningsprosesser som påvirker miljøet de lever i forbedrer ofte livskvaliteten deres, samtidig som at det bidrar til økt bevaring og restaurering av naturen.

Det er mulig både å sikre tilgang på mat og ta vare på naturen samtidig gjennom bærekraftig jordbruk og havbruk. Da er det også nødvendig å restaurere natur, sikre viktige leveområder for dyr og planter og bygge opp igjen overfiskede fiskebestander.

Naturbaserte og naturvennlige løsninger kan være kostnadseffektive for å møte mål om bærekraft i byer, og for å gjøre byene motstandsdyktige i møte med klimaendringer. Eksempler kan være å sørge for såkalt grønn og blå infrastruktur, slik som vann- og grøntområder, hvor naturmangfold blir prioritert, urbant landbruk og takhager.

«Å ta vare på de uvurderlige naturgodene vil være den utfordringen som definerer oss i flere tiår framover.»

- Sir Robert Watson, leder av Naturpanelet

